

Platforma Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine (SDP BiH) za djelovanje na otklanjanju ekonomskih posljedica krize izazvane pandemijom COVID-19

U pripremi ove platforme SDP BiH polazi od slijedećih okolnosti:

- a. Pojavom corona virusa i njegovim prerastanjem u pandemiju i proglašavanjem stanja nesreće i vanredne situacije u BiH došlo je početkom marta 2020. godine do zastoja u velikom dijelu ekonomije sa padom ekonomskih aktivnosti, gubljenjem narudžbi sa domaćeg i izvoznih tržišta, prekida rada mnogih firmi u privatnom sektoru i otpuštanja ili prinudnog dopusta za veliki broj radnika sa konačnom prijetnjom razorne recesije za BiH sa višekvartalnim djelovanjem (oporavak početkom 2021. u okviru oporavka od globalne recesije sa ekonomskim padom od 10 do 15%);
- b. Razvoj ekonomske situacije u BiH bit će određen lokalnim specifičnostima i kretanjima globalne ekonomije:
  - Lokalne specifičnosti se odnose na blokade reformi za poboljšanje poslovne okoline, zastoj zemlje na putu ka EU i NATO, blokade institucija države i formiranja Vlade F BiH, razarajuću korupciju i kriminal, neefikasan sistem pravde, nizak nivo konkurentnosti ekonomije BiH, niske stope ekonomskog rasta, zaposlenosti i masovne emigracije i niske fiskalne kapacitete države za suprotstavljanje nadolazećoj krizi i
  - Globalna kretanja tiču se primarno ekonomskog privređivanja u okviru globalne recesije, te izgleda za oporavak ekonomije u zemljama glavnim izvoznim tržištima BiH koji će zasigurno biti neizvjestan do konca 2020. godine.
- c. U poduzimanju aktivnih mjera za prevenciju i otklanjanje posljedica korona virusa i prijeteće recesije BiH je ograničena niskim kapacitetom i niskom fleksibilnošću javnih financija na eksterne šokove:
  - Sa ekstremno niskom kreditnom sposobnošću koja joj ne dozvoljava izlazak na tržište kapitala i novca i sa rigidnim režimom valutnog odbora (Currency board) BiH je u velikim rizicima da oskudna sredstva javnih financija angažira za anticiklična dejstva i podršku privatnom poduzetničkom sektoru;
  - Polazeći od toga da veliki dio društvenih troškova u formi gubitaka dohotka, radnih mjesta i javnih prihoda treba socijalizirati, izvore za takve intervencije moguće je jedino iznalaziti kroz vanjsko zaduživanje u okviru multilateralne financijske i razvojne institucije (MMF, Svjetska banka, EBRD, EIB, Europska Unija);
  - Pri tome, treba napustiti rigidna ograničenja fiskalne ravnoteže i osigurati obim sredstava kroz zaduživanje i grantove (posebno u okviru EU) koji će omogućiti ekonomsku održivost zemlje na smanjenom nivou ekonomske aktivnosti sa ciljem minimiziranja broja stečajeva firmi i gubitka radnih mjesta. To znači da će obim intervencija države u BiH određivati eksterni, međunarodni faktor i
  - U uvjetima niske cijene kapitala treba provoditi ekspanzionističku fiskalnu politiku u okvirima do 2-3% deficita javne potrošnje, što će zasigurno ovisiti od izgleda za brz ekonomski oporavak.
- d. Mjere za prevenciju i otklanjanje posljedica korona virusa na ekonomiju i prijeteću recesiju treba usmjeriti u dva pravca:
  - Prvi je pravac vezan za djelovanje tržišta i tržišnih institucija na tržištu roba, kapitala i rada (opskrba tržišta ključnim robama, uloga banaka, tržište rada) i
  - Drugi pravac je pravac socijalizacije društvenih troškova izazvanih korona virusom i direktnih intervencija države na tržištu kapitala (kroz subvencioniranje kamata i zamrzavanje otplate kredita za privredu i građane i obustavu prinudne naplate sa ograničenim rokom trajanja i kroz povoljne kreditne linije za ekonomski oporavak) i na tržištu rada (kroz pokriće minimalnih plaća za firme u kojima je došlo do poremećaja u poslovanju zbog corona virusa).
- e. Problem moralnog hazarda (da li će mjere postići namjeravani efekt i hoće li biti zloupotrebene u privatnom ili špekulantskom interesu) u primjeni mjera subvencioniranja plaća se izražava u dva aspekta:
  - Prvi je kojim firmama subvencionirati plaće – onima koje su inače neproduktivne i u gubicima i bez corona virusa (1), onima koje rade, jednakim ili manjim kapacitetom, ali su samoodržive (2), onima koje su došle u

teškoće jer im je zabranjena djelatnost – hoteli, prijevoz putnika, ugostiteljstvo i druge (3) ili onima koje su prekinule rad zbog otkazivanja ili izostanka novih narudžbi, posebno izvoznih za europsko tržište (4). Nije dovoljno samo reći da se pokrivaju plaće onim firmama koje u ovoj situaciji ne otpuštaju radnike i

- Drugi je šta nakon 3-mjesečne intervencije, da li firme nastavljaju rad, da li se radnicima nakon toga daju otkazi;
- f. Neizvjestan je efekt utjecaja dijaspore na ekonomiju BiH, a mogu se očekivati dva efekta:
- Pad novčanih doznaka dijaspore zbog gubitka zaposlenja u zemljama imigracija i
  - Veći obim povrataka u BiH sa efektom rasta socijalnih pritisaka kroz rast nezaposlenosti i potrebe većih socijalnih intervencija;
- g. U obilju negativnih, postoje dva povoljna faktora za suočavanje sa recesijom u BiH:
- Raspoloživost velikog obima kapitala za javne investicije u izgradnji cestovne i elektroenergetske infrastrukture što treba koristiti kao element rasta tražnje u anticikličnom djelovanju vlada i
  - Pad cijena nafte, koji posljedično povlači i pad cijena prirodnog plina koji će olakšati platno-bilansne probleme BiH.

1. SDP BiH ocjenjuje da:

- a. Pandemija COVID-19 u BiH ima zabrinjavajuće razmjere i ugrožava živote hiljada građana BiH;
- b. Organizacija djelovanja na prevenciji i liječenju posljedica corona virusa osigurava angažiranje raspoloživih materijalnih i ljudskih resursa i da su mjerama vanredne situacije u uvjetima prirodne nesreće postignuti efekti kontrole virusa;
- c. Zdravstveni sistem u zemlji i veliko znanje i naponi zdravstvenih radnika i drugih javnih službi osiguravaju kontrolu tijeka pandemije, ali je potrebno osigurati punu disciplinu građana u provođenju naloženih mjera fizičke izolacije i osigurati dodatna medicinska i zaštitna sredstva za suprotstavljanje pandemiji u njenim narednim fazama;
- d. Negativan utjecaj pandemije na ekonomiju postaje sve izraženiji i da se od početnih utjecaja na prekide lanca snabdijevanja i isporuke roba BH kompanija prenosi na prekid poslovanja niza djelatnosti i firmi, a posljedično i na otpuštanje i opću neizvjesnot u vezi sa položajem radnika i radom firmi u narednom periodu;
- e. Pandemija i smanjeni obim ekonomskih aktivnosti, odnosno smanjenje potrošnje i proizvodnje, te neizvjesnosti isplate plaća radnicima u privatnom sektoru mogu u kratkom roku stvoriti teške poremećaje u javnim financijama na nivou države, entiteta, kantona i lokalnih zajednica i ugroziti djelovanje javnih službi (zdravstvo, obrazovanje, sigurnost, uprava) i socijalnog sektora (penzijski i sistem socijalne zaštite);
- f. Izostaju mjere na upravljanju ekonomskim sektorom od strane države, odnosno vlada na svim razinama vlasti, a da u F BiH nema čak ni nagovještaja o načinima i mjerama podrške privatnom sektoru i radnicima čija radna mjesta i plaće su ugroženi, dok u političkom smislu teče blokada institucija BiH i nema nove vlade F BiH, što predstavlja očit dokaz koliko su interesi nacionalnih političkih elita u kontrastu sa interesima građana u ovoj vanrednoj situaciji;
- g. Recesija koja prijete BiH može biti višemjesečna i da može rezultirati padom bruto domaćeg proizvoda (BDP) do 15% mjesečno, gubitkom hiljada radnih mjesta i stečajevima velikog broja firmi, te padom javnih prihoda progresivno u odnosu na pad BDP;
- h. BiH se nalazi u svojevrsnom paradoksu da ima potrebu masovnog državnog intervencionizma u otklanjanju posljedica recesije u poduzetničkom sektoru, s jedne strane, a da ima krhke javne financije koje neće biti u stanju financirati ni osnovne javne službe i socijalni sektor, s druge strane;
- i. Koliko god objektivna zdravstvena, socijalna i ekonomska situacija u zemlji bila teška, još teže posljedice čini neefikasna vlast koja u uvjetima decentralizirane ustavno-institucionalne strukture treba da pokrene mjere za spas ekonomije i socijalnog sektora u BiH.

- 2. SDP BiH smatra da se vlade u BiH u ekonomskoj sferi trebaju prioritarno fokusirati na ciljeve iznesene u nastavku:**
- a. Mobilizacija dodatnih ljudskih i materijalnih resursa za suprotstavljanje corona virusu i prevenciji fatalnih ishoda bolesti po stanovništvo BiH, uključujući:
    - posebno iznalaženje novih izvora financiranja kroz restrukturiranje proračuna na svim razinama i
    - međunarodnu medicinsku i humanitarnu pomoć;
  - b. Poduzimanje svih potrebnih mjera za oživljavanje privrede i podizanje njene sposobnosti da stvara dohodak, održava i povećava zaposlenost i isplate rastućih plaća radnicima, ostvaruje izvoz i uredno osigurava svoje obaveze za uplatu socijalnih doprinosa i poreza;
  - c. Pružanje državne podrške i osiguranje održivog funkcioniranja socijalnog i javnog sektora (zdravstvo, obrazovanje, penzijski sistem, socijalna zaštita, sigurnost, javna uprava), posebno za one koji su izravno pogođeni humanitarnim i ekonomskim posljedicama corona virusa:
    - radnicima koji dobivaju otkaze ili im prijeti gubitak radnih mjesta i kojima kasne isplate plaća;
    - onima koji su kao samozaposleni radnici onemogućeni da stiču dohodak (obrtni, free lancers);
    - onima koji su nezaposleni, socijalno marginalizirani i onima koji su u ovoj situaciji dovedeni u stanje siromaštva i humanitarnih potreba i
    - onima koji su zbog smanjenja ili odsustva plaća dovedeni u teškoće u vezi sa plaćanjem obaveza prema bankama i javnim poduzećima za javne usluge;
  - d. Pružanje državne podrške za:
    - firme koje imaju uvjete da nastavi svoj rad ili u određenom periodu obnove svoj rad, posebno izvozne firme;
    - poduzetnike koji nastoje započeti nove poslove kroz start-upe ili formiranje novih firmi i
    - firme koje omogućavaju rast zaposlenosti;
  - e. Osiguranje stabilnosti javnih financija države za ostvarivanje vitalnih funkcija svih nivoa vlasti, uključujući posebno uredno servisiranje vanjskih kredita;
  - f. Intenziviranje javnih investicija za koje postoje osigurani vanjski izvori financiranja kao značajna anticiklična mjera u prijetećoj recesiji;
  - g. Postizanje dogovora o vrsti i obimu pomoći i kreditne podrške međunarodnih multilateralnih i razvojnih institucija (Svjetska banka, MMF, EBRD, UNDP, i ostalih) i Europske Unije za zdravstvo i ekonomiju BiH;
  - h. Kreiranje regulative i instrumenata podrške vlada radnicima, građanima i privredi koji obuhvaćaju
    - Primjenu nove regulative i novih instrumenata (u sugeriranju mjera banaka i subvencioniranju izdataka za plaće), te regulaciji oblasti rada i drugih oblasti koju zahtjeva aktualna situacija i
    - Nastavak i modificiranje regulacije i instrumenata postojeće podrške države privredi (subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje, aktivne mjere zapošljavanja za očuvanje radnih mjesta u firmama izloženim teškoćama zbog odluka vlada o prekidu njihovog rada na selektivnoj osnovi (dopuna regulative iz oblasti rada – rad kod kuće, rad sa umanjenim radnim vremenom, plaćeno i neplaćeno odsustvo...));
  - i. Rebalans proračuna na svim nivoima vlasti u BiH i usvajanje proračuna institucija BiH (cilj rebalansa eliminacija svih nepotrebnih izdataka u cilju kreiranja fondova za podršku ekonomiji);
  - j. Kreiranje dodatnih sredstava za podršku ekonomiji, radnicima i građanima u prevazilaženju posljedica corona virusa koji se alimentiraju:
    - iz ušteda kroz rebalans proračuna;
    - iz dividendi javnih poduzeća;
    - domaćih i stranih grantova i
    - zaduživanje iz stranih i marginalno iz domaćih izvora.

3. SDP BiH poziva vlasti u BiH da neodložno poduzmu mjere za podršku radnicima, građanima i privatnom poduzetničkom sektoru sa slijedećim mjerama:

3.1. Mjere na nivou institucija BiH

- a. Tražimo da Vijeće ministara u što kraćem periodu pripremi Program mjera za ostvarenje ekonomsko-socijalnog razvoja BiH na prevenciji i otklanjanju posljedica COVID-19 i prijeteće recesije;
- b. Zahtijevamo da Vijeće ministara u suradnji sa UIO pripremi prijedlog Zakona o stavljanju van snage Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama BiH iz 2018. godine kojim se godišnje osigurava oko 250 mil. KM, a ta sredstva nisu potrebna za dinamiku otplate kredita za izgradnju autocesta u BiH i stavljanje van snage zakona ne bi ometalo dinamiku gradnje na autocestama i cestama u BiH:
  - Stavljanje van snage bi trajalo do otpočinjanja ekonomskog oporavka u BiH (orijentaciono 10-12 mjeseci) i
  - Ovom mjerom bi se direktno subvencionirala privreda i građani kroz smanjenje izdataka za gorivo;
- c. Pozivamo Vijeće ministara BiH da u što kraćem roku započne dogovore sa MMF i drugim multilateralnim finansijskim i razvojnim agencijama o obimu grantova i kreditne podrške za BiH u cilju stabilizacije javnih financija i kreditnih linija za podršku poslovnom sektoru. Pored toga, značajno je sa EU dogovoriti obim grantova, uključujući i jasan stav EU oko inicijative parlamentarne grupe socijaldemokrata u Europskom parlamentu da se neiskorištena sredstva IPA II iz perioda 2014-2020. ustupe zemljama Zapadnog Balkana za podršku otklanjanju posljedica korona virusa (za BiH neiskorištena sredstva iznose oko 310 miliona eura);
- d. Sugeriramo Vijeću ministara BiH da pokrene uz medijaciju MMF dogovor sa bankama majkama banaka supsidijera u BiH o tome da neće povlačiti svoj kapital iz BiH i da će ga staviti na raspolaganje za potrebe ekonomskog oporavka BiH od prijeteće recesije;
- e. Tražimo da Vijeće ministara BiH osigura sve potrebne uvjete za nesmetan međunarodni transport roba i da se posredstvom diplomatske mreže BiH započne organizirana kampanja prikupljanja pomoći za medicinske, humanitarne i potrebe ekonomskog oporavka;
- f. Ističemo odgovornost svih parlamentarnih stranaka u PS BiH za neodložno usvajanje proračuna institucija BiH za 2020. uz potrebu da proračun bude adaptiran na potrebe djelovanja institucija BiH na prevenciji i otklanjanju posljedica korona virusa i prijeteće recesije u BiH.

3.2. Mjere na nivou entiteta i Distrikta Brčko

- a. Tražimo da Vlade entiteta i Distrikta Brčko u što kraćem periodu pripreme prijedlog odluke o subvencioniranju neto izdataka za minimalne plaće u trajanju od tri mjeseca za firme koje zadržavaju na poslu radnike i pored toga što su izravno pogođene negativnim posljedicama korona virusa. U odluci treba definirati uvjete za korištenje tih subvencija i obaveze firmi u pogledu održavanja radnika na poslu, te predvidjeti obavezu firmi za uplate pripadajućih doprinosa i poreza do kraja 2020. godine;
- b. Insistiramo na hitnom usvajanju Zakona o minimalnoj plaći sa odredbom o visini minimalne plaće od 60% od prosječne plaće u privredi entiteta i Distrikta u prethodnoj godini;
- c. Zahtijevamo da se hitno priđe formiranju kreditnih linija pod povoljnim uvjetima u pogledu grace perioda, kamatne stope i rokova otplate u suradnji sa bankama u BiH, a ako to ne bude moguće osigurati takve linije posredstvom entitetskih razvojnih banaka, s tim što u oba slučaja za projekte dodatnog zapošljavanja vlade trebaju pripremiti prijedlog subvencioniranja kamata na kredite;
- d. Apeliramo na banke da omoguće provođenje mjera zamrzavanja otplate kredita prema bankama ili reprogramiranja kredita privrede i fizičkih lica (po zahtjevima klijenata), obustavljanja prinudne naplate dugovanja prema klijentima banke (Stand still) u periodu trajanja prirodne nesreće, te odobravanje kredita za financiranje plaća iznad zajamčenih i doprinosa na plaće i za podršku poslovanju u obrtnim sredstvima za firme sa izgledima za oporavak u poslovanju;
- e. Sistemom robnih rezervi treba osigurati dovoljnu raspoloživost i povoljnije uvjete nabavke i eventualne intervencije na tržištu;

- f. Tražimo da se energično poduzimaju inspeksijske mjere u kontroli naloženih mjera za prevenciju COVID-19, tržišta roba u sprečavanju špekulantskih poteza u stvaranju oskudica roba i podizanja cijena i tržišta rada u cilju sprečavanja ilegalnog zapošljavanja, dosljednog poštovanja mjera zaštite u radu i poštovanja radnih prava, posebno u uvođenju i plaćanju prekovremenog rada u trgovini, rada nedjeljom i drugih prava;
- g. Insistiramo da se neodložno priđe rebalansu proračuna na svim nivoima za 2020. godinu, sa svim uštedama koje treba prebaciti na poziciju Fondova za borbu protiv korona virusa. Smanjivanje plata u institucijama treba biti dio sveobuhvatne analize mjera koje će se poduzeti, s tim da se takva mjera prema izabranim i imenovanim zvaničnicima svih nivoa treba primijeniti odmah. Sve isplate na ime naknada za rad u upravnim i nadzornim odborima, komisijama i za ugovore o djelu mimo redovnog posla državnih službenika, izabranih i imenovanih zvaničnika direktno uplaćivati u Fondove za borbu protiv korona virusa;
- h. Tražimo da se u cilju osiguranja legitimiteta i kredibiliteta vlade priđe neodložnom formiranju Vlade FBiH;
- i. Pozivamo vlade entiteta i Distrikta da na temelju iznesenih prijedloga i detaljnije razrađenih drugih mjera utvrde Program mjera koji uključuje sve mjere po resorima Vlada i prijedlog izmjena zakonskih i drugih akata za provedbu tih mjera najkasnije do 30. marta 2020. godine sa primjenom od 1. marta 2020. godine.

3.3. Mjere na nivou kantona, gradova i općina

- a. Pozivamo sve nadležne da u okviru ustavnih nadležnosti ovih nivoa vlasti osiguraju vertikalnu koordinaciju sa entitetskim i kantonalnim vlastima kako bi se ojačali kapaciteti vlasti lokalnih zajednica;
- b. Tražimo od nadležnih Vlada da donesu potrebne odluke i odblokiraju sredstva gradova i općina koja su namijenjena izgradnji javnih skloništa i omogući njihovo korištenje za prevenciju i otklanjanje posljedica korona virusa u gradovima i općinama;
- c. Očekujemo da se u distribuciji pomoći iz međunarodnih i domaćih izvora posebna pažnja posveti nerazvijenim lokalnim zajednicama u cilju jačanja njihove sposobnosti za suprotstavljanje COVID-19, humanitarnim nedaćama i poticanju oporavka lokalne privrede.

3.4. Organizacijski aspekt

- a. Potrebno je osigurati Koordinacijsko tijelo za provođenje aktivnosti i mjera za prevenciju i otklanjanje posljedica ekonomskih poremećaja i prijeteće recesije u Bosni i Hercegovini;
- b. Predložene mjere su hitne prirode i njihov vremenski rok je u osnovi projiciran na tri mjeseca, a vlade bi trebalo da ih njihovim praćenjem i analizom efekata aktualiziraju na tekućoj osnovi;
- c. Na svim nivoima vlasti trebalo bi formirati račune za donacije i pomoć na volonterskoj osnovi u cilju podrške realizaciji postavljenih ciljeva.